

«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор»
«21. yüzyıldaki Türk Dünyasının Entegrasyonunda Kıpçak Rolü»
«Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор»
"Integration of the turkic world in the XXI century and the kipchak factor"

**ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-
ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІ**

**«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық
фактор» атты халықаралық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ**
8 қазан 2021 жыл, Түркістан

**HOCA AHMET YESEVI ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK
ÜNİVERSİTESİ**

**«Türk Dünyasının Entegrasyonunda Kıpçak Rolü»
Uluslararası konferans
MATERYALLERİ**
8 ekim 2021, Túrkıstan

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ КАЗАХСКО-ТУРЕЦКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Х.А. ЯСАВИ**

МАТЕРИАЛЫ
Международной конференции
«Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор»
8 октября 2021, Туркестан

**KHOJA AKHMET YASSAWI INTERNATIONAL KAZAKH-TURKISH
UNIVERSITY**

MATERIALS
from International conference
"Integration of the turkic world in the XXI century and the kipchak factor"
8 October 2021, Turkestan

ӘОЖ 378:001

КБЖ 74.58

Ж57

«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор»
атты Халықаралық on-line конференциясының материалдары (8 қазан 2021 жыл). -
Шымкент, «Әлем», 2021. - 449 бет.

Конференцияның құрметті жетекшілері:

Профессор Темірбекова
Жанар Амангелдиевна

Доктор, профессор
Женгиз Томар

Профессор Ошибаева
Айнаш Есенбекқызы

Доктор, доцент Өзтүрк
Абдулкадир

Доктор, профессор
Сагидолда Гүлғайша

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің ректоры

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің ректор өкілі

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің Вице-ректоры

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік университеті
филология факультетінің деканы

Л.Гумилев атындағы Евразия ұлттық
университеті /Нұр-Сұлтан

Ұйымдастыру комитетінің жетекшісі:

Ф.ғ.к., доцент Жылқыбай
Гүлімжан Қызметқызы

ISBN 978-9965-20-763-1

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік университеті
Қазақ филологиясы кафедрасының
меңгерушісі

Конференцияның басты мақсаты – Түркі әлемінің интеграциясы мәселесі - ұлттық сана мен тарихи сананы жаңғыртып, мемлекеттіліктің, рухани құндылықтар жүйесінің, мәдени және тілдік тұғырлардың тарихи бастауларына қайта оралуды өзінің ұлттық идеологиясы - «Мәңгілік ел» идеясының өзегі еткен Қазақстанның іскі саясатының да құрамдас бөлігі. Қыпшақтану - далалық көшпелі өркениеттің қыпшақтық тарихын, ділін, тілін, этнографиясын, мәдениетін т.б. қырларын тұтас зерттеуді көздейді, бүгінгі қыпшақ тектес этностардың арғы тегін, түп-тамырын бүгінгі қалпымен салыстырып, тарихи-мәдени және тілдік сабақтастық ізін ашып көрсету.

Жинаққа «XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор» атты Халықаралық конференциясына ұсынылған мақалалар енгізілген. Жинақ материалдары оқытушылар, жоғарғы оқу орнының білімгерлері және гуманитарлық ғылымдар саласының мамандарына пайдалануға арналған. Бұл іс-шара ҚР Білім және ғылым министрлігі тарапынан 2020-2022 жылдарға арналған № АР08856398 «XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы: қыпшақтық фактордың лингвистикалық аспектілері» гранттық жобасымен қаржыландырылған. Жоба жетекшісі – Жылқыбай Гүлімжан Қызметқызы.

ISBN978-9965-20-763-1

ӘОЖ 378:001
КБЖ 74.58

ӘОЖ 378:001

КБЖ 74.58

Ж57

«Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор»: Материалы Международной on-line конференции (8 октября 2021 год). - Шымкент, «Алем», 2021. - 449 стр.

Почетные руководители конференции:

Профессор Темирбекова Жанар
Амангелдыевна

Ректор Международного казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмеда Ясави

Доктор, профессор Жәнгиз
Томар

I Вице-ректор Международного казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмеда Ясави

Профессор Ошибаева Айнаш
Есенбековна

Вице-президент Международного казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмеда Ясави

Доктор, доцент Өзтүрк
Абдулкадир

Декан филологического факультета Международного казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмеда Ясави

Доктор, профессор Сагидолда
Гулгайша

Евразийский национальный университет имени Л.Гумилева/Нур-Султан

Руководитель оргкомитета :

К.ф.н., доцент Жылқыбай
Гүлімжан Қызметқызы

Заведующая кафедрой казахской филологии Международного казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмеда Ясави

ISBN 978-9965-20-763-1

Основная цель конференции - проблема интеграции тюркского мира, которая является составной частью национальной идеологии «Мәңгілік ел» и ядром внутренней политики Казахстана, направленной на возрождение национального и исторического самосознания, возвращение к историческим истокам государственности, системы духовных, культурных и языковых ценностей. Кыпчаковедение предполагает целостное изучение истории, ментальности, языка, этнографии, культуры кыпчакской кочевой цивилизации, ставит своей целью сопоставление современных и древних кыпчакских этносов, изучение их историко-культурной и языковой преемственности.

В сборник включены статьи, представленные на Международную конференцию по теме «Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор». Материалы сборника предназначены для использования преподавателями, студентами вузов и специалистами в области гуманитарных наук.

Данное мероприятие профинансировано в рамках грантового финансирования на 2020-2022 годы Министерства образования и науки, Комитет науки Республики Казахстан по проекту № АР08856398 «Интеграция тюркского мира в XXI веке: лингвистические аспекты кыпчакского фактора». Руководитель проекта-Жылқыбай Гүлімжан Қызметқызы. ISBN 978-9965-20-763-1

ӘОЖ 378:001

КБЖ 74.58

ӘОЖ 811.512.1'367

ЖАЛПЫ ТІЛ БІЛІМІНДЕ ЖАЙ СӨЙЛЕМНІҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ-МОДЕЛЬДІК ТҰҒЫДАН ЗЕРТТЕЛУІ

PhD докторы - **Ергубекова Жанат Сапарбекқызы**
Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
e-mail: zhanat.yergubekova@ayu.edu.kz

Түйін сөз

Қазіргі кезде сөйлемнің сан алуан қырлары ішінде негізгісі - оның құрылысы мен мағынасы жағынан зерттеу. Бұл бағыт тіл мен тілдесімді сипаттап меңгеруде сөйлемнің түрлі қырларының жетістіктерін біріктіруге мүмкіндік береді. Сөйлемді толық меңгеру оның екі жағын - тұлғалық және мағыналық жағын бірдей ескергенде ғана мүмкін болады. Қазіргі тіл білімінің жетістіктері жай сөйлемді сипаттаудың жаңа теориялық негізін жасауға мүмкіндік беріп отыр.

Тіл білімінде түрлі мектептердің соңғы жылдардағы зерттеулері нәтижесінде қалыптасқан сөйлемнің моделі, сөйлем моделінің жүйелі қалыптасуы, трансформациялық қатар, сөйлемнің парадигмасы, синтаксистік деривация, синтаксистік процестер сияқты ұғымдар және ең соңында әрбір тілдегі сөйлем моделінің жүйеленген тізімін жасау сияқты мәселелер жатады. Бұл ұғымдардың әрқайсысы кейінгі жылдары синтаксистік зерттеулерлердің объектісі бола бастады. Ал осы ұғымдардың ішінен біздің зерттеу объектіміз - сөйлем моделі дегеніміз не, соның ішінде құрылымдық және мағыналық модель, олардың қалыптасуы, белгіленуі, мағыналық бөлшектері, сөйлем моделінің жалпы мағынасы сияқты жай сөйлемді құрылымдық және мағыналық сипаттауға байланысты жалпы теориялық мәселелерді қамтиды.

Кілт сөздер: қазақ тілінің синтаксисі, жай сөйлем моделі, жай сөйлемнің модельдік –құрылымдық түрлері, тілдесім, сөйлемнің құрылымдық схемасы.

Summary

Today, in linguistics, the sentence is considered as a multi-faceted phenomenon. Therefore, for the complete assimilation of the sentence, it is important to highlight the various aspects. Currently, in various aspects of the proposal, the main thing is the study of its structure and meaning. This direction allows you to combine the achievements of different sides of the sentence in the description of language and speech. Complete assimilation of the sentence is possible only with the same consideration of both sides-personal and semantic. The achievements of modern linguistics allow us to create a new theoretical basis for the description of a simple sentence.

Linguistics includes topics such as sentence model, systematic formation of sentence model, transformational series, sentence paradigm, syntactic inference, syntactic processes resulting from research by various schools in recent years, and, finally, the creation of a systematic list of sentence models in each language. Each of these concepts became the object of syntactic research in the following years. And from these concepts, our research object is a sentence model that includes general theoretical questions about the structural and semantic definition of a simple sentence; for example, a structural and semantic model, their

Keywords: the syntax of the Kazakh language, the model of a simple sentence, model-structural types of a simple sentence, speech, the structural scheme of the sentence.

Özet

Şu anda, cümlelerin çeşitli yönleri arasında ana şey, yapısının ve anlamının incelenmesidir. Bu yön, cümlelerin farklı taraflarının başarılarını dil ve konuşma konusunda ustalaşmada birleştirmeyi mümkün kılar. Cümlelerin tam olarak ustalığı ancak iki tarafının aynı hesabı ile mümkündür - kişisel ve anlamsal. Modern dilbilimin başarıları, basit bir cümleyi tanımlamak için yeni bir teorik çerçevenin oluşturulmasını mümkün kılmaktadır.

Dilbilim, cümle modeli, cümle modelinin sistematik oluşumu, dönüşümsel seri, cümle paradigması, sözdizimsel türetme, son yıllarda çeşitli okulların araştırmasından kaynaklanan sözdizimsel süreçler ve son olarak her dilde cümle modelinin sistematik bir listesinin oluşturulması gibi konuları içermektedir. Bu kavramların her biri, sonraki yıllarda sözdizimsel çalışmaların hedefi haline geldi. Ve bu kavramlardan, araştırma nesnemiz, basit bir cümle yapısı ve anlamsal tanımıyla ilgili genel teorik soruları içeren bir cümle modelidir; örneğin, yapısal ve anlamsal model, bunların oluşumu, tanımı, anlamsal detayları, cümle modelinin genel anlamı gibi.

Anahtar Kelimeler: Kazak dilinin sözdizimi, basit cümlelerin modeli, basit cümlelerin model-yapısal türleri, dil, cümlelerin yapısal şeması.

Резюме

На сегодняшний день в лингвистике предложение рассматривается как многогранное явление. Поэтому для полного усвоения предложения большое значение имеет выделение различных аспектов. В настоящее время в различных аспектах предложения основное - это исследование по его структуре и смыслу. Это направление позволяет объединить достижения разных сторон предложения в описании языка и речи. Полное усвоение предложения возможно только с одинаковым учетом его обеих сторон - личностной и смысловой. Достижения современного языкознания позволяют создать новую теоретическую основу для описания простого предложения.

Лингвистика включает в себя такие темы, как модель предложения, систематическое формирование модели предложения, трансформационная серия, парадигма предложения, синтаксический вывод, синтаксические процессы, возникающие в результате исследований различных школ в последние годы, и, наконец, создание систематического списка моделей предложений на каждом языке. Каждое из этих понятий стало объектом синтаксических исследований в последующие годы. И из этих понятий наш исследовательский объект представляет собой модель предложения, которая включает в себя общие теоретические вопросы о структурном и семантическом определении простого предложения; например, структурная и семантическая модель, их формирование, определение, семантические детали, общий смысл модели предложения.

Ключевые слова: синтаксис казахского языка, модель простого предложения, модельно –структурные виды простого предложения, речь, структурная схема предложения.

КІРІСПЕ

Бүгінгі таңда лингвистикада сөйлем көп қырлы құбылыс ретінде қаралады. Сондықтан сөйлемді толық меңгеру үшін оның түрлі қырларын бөліп қарау үлкен мәнге ие болады. Қазіргі кезде сөйлемнің сан алуан қырлары ішінде негізгісі - оның құрылысы мен мағынасы жағынан зерттеу. Тіл білімінде түрлі мектептердің соңғы жылдардағы зерттеулері нәтижесінде қалыптасқан сөйлемнің моделі, сөйлем моделінің жүйелі қалыптасуы, трансформациялық қатар, сөйлемнің парадигмасы, синтаксистік деривация, синтаксистік процестер сияқты ұғымдар және ең соңында әрбір тілдегі сөйлем моделінің жүйеленген тізімін жасау сияқты мәселелер жатады.

Бұл ұғымдардың әрқайсысы кейінгі жылдары синтаксистік зерттеулерлердің объектісі бола бастады. Ал осы ұғымдардың ішінен біздің зерттеу объектіміз - сөйлем моделі дегеніміз не, соның ішінде құрылымдық және мағыналық модель, олардың қалыптасуы, белгіленуі, мағыналық бөлшектері, сөйлем моделінің жалпы мағынасы сияқты жай сөйлемді құрылымдық және мағыналық сипаттауға байланысты жалпы теориялық мәселелерді қамтиды.

Қазіргі синтаксис ғылымында «сөйлем» деген терминнің өзі екі түрлі мағынада қолданылады. Сөйлем - тілдің бірлігі ретінде (единица языка). 2.Сөйлем - тілдесімнің бірлігі ретінде (единица речи). Бұл жөнінде алтай тілінің маманы А.Т.Тыбыкова былай деп жазады: «Әдетте «сөйлем» терминімен - бір-бірімен тығыз байланысты, бірақ бір-бірінен мәні жағынан өзгеше синтаксистің екі түрлі объектісі белгіленеді. Оның бірі - бір-бірімен грамматикалық байланыстағы лексикалық бірліктерден (сөздерден) құралған, белгілі бір тілдің заңдары бойынша ұйымдасқан **тілдесім** құрылымдары (речевое построение). Мұндай сөйлем формасында салыстырмалы түрде аяқталған ой білдіріледі. Ол хабар беру мақсатында яғни қатысымдық бірлік ретінде қолданылады. Екіншіден, «сөйлем» терминімен жоғарыда аталған тілдесім құрылымдарымен салыстырмалы түрдегі тілдің бірлігі, яғни тілдік сөйлем жасалатын үлгі не «форма» түсініледі. Мұндай тілдің бірлігі ретіндегі бір сөйлемге не «сөйлем үлгісіне» бірнеше шексіз нақты сөйлеу құрылымдары сәйкес келуі мүмкін» [1, 8].

СӨЙЛЕМДЕРДІ МОДЕЛЬДЕНДІРУ МӘСЕЛЕСІ

Қазіргі кезде ғылымда сөйлем моделі «үлгі» деп те беріледі [2, 172]. Қазір жай сөйлемді модель түрінде сипаттаумен айналысып жүрген ғалымдардың көпшілігі жай сөйлемді тұлғалық және мағыналық жағынан зерттеу оны модель түрінде сипаттаудағы алғашқы қадам деп санайды. Жай сөйлемді жаңа модель түрінде сипаттауға алғаш рет қадам жасаған ғалымның бірі Н.Ю.Шведова болды. XX ғасырдың 60 жылдардың соңында Н.Ю.Шведова орыс тіліндегі жай сөйлемдердің құрылымдық схемасын сөйлемдерді түсіндірудің таңбалық тәсілдерін пайдалана отырып жасап шықты. Бұл жағдай ғалымға жай сөйлемнің моделдендіру құрылымын өзінше шешуіне мүмкіндік берді. Ол сөйлемдерді модельдендіруді былай түсінді: сөйлем екі құрамды немесе бір құрамды субъектілі-предикаттық құрылымның предикативті негізіне телінді. Оның ұсынған құрылымдық схемалары оның мағынасын көріп, білуге мүмкіндік бере алмады.

Н.Ю.Шведованың түсінігінше, құрылымдық схемалар «бұл бөлектеніп тасталған үлгі: одан ең аз бағынбайтын өзіндік тұрқы бар хабар құрылуы мүмкін» [3, 34].

Автордың түсінігі бойынша, сөйлемнің құрылымдық схемасы өзінің құрамына сондай компоненттерді ендіреді, олар мынадай предикаттық минимум түзеді: етістіктің жіктелетін тұлғасы, жіктелетін көмекші етістіктер, етістіктің инфинитивтері, көмекші түрлері. Сөйлемнің предикативті орталығы түзілуіне қарай олар етістікті және байланыстырушы болып бөлінеді. Байланыстырушылар кіретін сөйлемнің құрылымдық схемаларына атаулар (зат) және үстеулер түрлері енеді, олар өзара байланыстырушымен бірлесіп, жинақты синтаксистік комплекс жасайды.

Н.Ю.Шведова түзген құрылымдық схемаларын модель деп атауымызға болмайды, себебі олар сөйлемнің екі жақты мәнін көрсете алмайды. Сөйлем моделі предикативті байламға, субъект-предикативті құрылымға, екі немесе бір құрамды сөйлемдер негізіне апарып телиді. Н.Ю.Шведова өзінің жай сөйлемді айқындау жолындағы теориясын былай түзді: «грамматикалық мағынасы предикативтілік болып табылатын, ал тұлғасы кіші құрылымдық схема болатын хабарлаудың синтаксистік бірлігі». Оның түсінігінше, құрылымдық схемада көрініп отыратын

сөйлемнің предикативті негізі грамматикалық мағынаға ие болады. Автор алдына сөйлемді модельдендіруді мақсат еткенімен, тұлғалық жағын, тілдік белгінің айтылу жағын ғана сипаттайды [3, 14].

А.Қайыров Н.Ю.Шведованың сөйлемді модельдеу теориясы туралы былай дейді: «Ғалым өзінің еңбегінде жай сөйлемнің құрылымдық моделін және оның парадигмаларын тұлғалық жағынан сипаттауды ұсынады. Ондай сипаттаудың негізгі қағидалары ретінде автор мыналарды атайды:

1. Сөйлемнің тұлғалық және қызметтік қырларын бөліп көрсету.
2. Өзінің жеке ұйымдасу мен дербес мағынасы бар қарапайым үлгі ретіндегі құрылымдық модель туралы қағида.
3. Предикативтіліктің жекелеген жақтарын көрсететін сөйлем тұлғаларының жүйесі (не парадигмасы) туралы.
4. Сөйлемде оның грамматикалық және мағыналық құрылысының категорияларының сәйкессіздігі туралы.

Жай сөйлемді сипаттаудың жоғарыдан бөлек жаңа моделін О.И.Москальская ұсынады. Оның мәні «Сөйлем моделі, сөйлем моделінің жүйелі қалыптасуы, трансформациялық қатар, сөйлемнің парадигмасы, синтаксистік процестер және синтаксистік деривация сияқты ұғымдарды біріктіріп, біртұтастықта қарастыру». Автор «сөйлемді синтаксистік сипаттаудың қарастырып отырған жаңа моделінде жаңалық - ең алдымен, жоғарыда аталған барлық ұғымдарды біріктіру, оларды белгілі бір топтарға бөлу, жай сөйлемді негізгі объект ретінде жүйелі сипаттауға және өзінің мағынасы бойынша біртұтастықты қамтамасыз етуге бағытталған бірізді талдауды жүзеге асыру», - деп көрсетті [4, 84].

Жай сөйлемді модельдік сипаттаудағы басты мақсат - біріншіден, жай сөйлемдердің табиғатын ашып көрсету болса, екіншіден, жай сөйлемдердің жалпы моделінің тізімін көрсетуге бағытталған олардың типологиясын жасап сипаттау. Сөйтіп, сөйлемнің моделі ұғымы соңғы жылдардағы теориялық және сипаттамалы синтаксистік орталық мәселесінің бірі болып отыр.

Сонымен, сөйлемге қатысты алғанда, модель ұғымы туралы белгілі орыс ғалымы Т.П.Ломтев былай дейді: «Модель дегеніміз - тілдік фактілерден бөлек символдық абстракция не формалық схема емес. Арнайы символдар арқылы көрінетін сөйлемнің құрылысы оның формуласы немесе моделі болып табылады» [5, 56].

Демек, сөйлемнің құрылысы - заттар мен олардың қатысы және олардың аты символдық түрде бейнеленетін тұлғалық құрылым. Ал сөйлемнің моделі ерекше символдар түрінде көрсетілген сөйлемнің құрылысы болып шығады.

Сөйлемнің құрылысының грамматикалық тұлғасы және мазмұндық тұлғасы болады. Сондықтан символдар арқылы оның тұлғалық құрылысы да, мазмұндық құрылысы да белгіленеді. Сөйлемнің тұлғасын және мазмұндық құрылысын анық көрсету үшін сөйлем моделін жазудың бөлшектік түрін аламыз. Оның алымында сөйлемнің тұлғалық құрылысы, ал бөлімінде мазмұндық құрылысы бейнеленеді.

Сөйлемнің тұлғалық құрылысын белгілеу үшін латын графикасына негізделген символдар қолданылады да, ал мазмұндық құрылысы мағыналық бөлшектер арқылы беріледі. Мысалы:

1. Мүсіреп аңырап тұрған жер үйіне кірді (Ғ. Мүс.)
2. Бекбол тауға қарай тартты. (М. Ә.)

Осы екі сөйлемнің тұлғалық және мазмұндық құрылысын былай жазуға болады:

$$\begin{array}{ccccc} & N1 & & N3 (Np3) & V \\ \hline \text{С қозғалыс} & \text{Н мекен} & - & \text{П қозғалыс} & \end{array}$$

Негізінде зерттеушілердің ұқсас пікірлеріне қарамастан, іс-тәжірибеде сөйлемнің модельдерін анықтап сипаттауда бір-бірінен айтарлықтай айырмашылықтары бар. Ол айырмашылықтар сөйлемнің белгілі бір мағыналық түрлерінің жеке құрылымдық моделін жасауға, сөйлем модельдерін жазудың әдістемесіне, модельді ұйымдастырушы орталықтардың санына, сондай-ақ модельді сипаттаудың тәсілі сияқты мәселелерге байланысты.

Алдымен, ғалымдардың пікірлерінің айырмашылығы сөйлемнің құрылымдық моделінің мүшелерін жіктеуден көрінеді. Мұнда зерттеушілердің бір тобы тілдегі барлық модельдердің тізімін беру үшін модель деп сөйлемнің предикативтілік негізін ұғады да, сөйлемнің бас мүшелерін модель жасаушы элементтер деп қарастырады. Бұл алғаш рет Н.Ю. Шведованың еңбегінде ұсынылып, одан әрі басқа синтаксистердің зерттеулерінде қолданылды. Н.Ю. Шведованың сөйлемнің мұндай құрылымдық моделін нақты бір лексикалық материалдармен толықтырылған, қандайда бір ақиқат шындық туралы хабарды білдіретін, тілдік жүйеге жататын құрылымдық үлгі ретінде анықтайды.

«Сөйлемнің құрылымдық моделі дегеніміз - хабардың ең кіші тәуелсіз, дербес құрылған, дерексізденген нұсқасы» - дейді автор [3, 547].

Мұндай түсінікте құрылымдық модельдің мүшелері (тұлғалар) екі құрамды сөйлемде бастауыш пен баяндауыш, бір құрамды сөйлемде осы екі бас мүшенің біреуі болады. Ал оны жайылмаландыратын мүшелер құрылымдық модельге енбейді. Сөйтіп, әдетте жалаң сөйлем деп аталатын сөйлемнің құрамы модельденеді.

Екінші бір ғалымдар сөйлемнің моделін «сөйлемнің тұрақты элементтерінің заңды байланысы» деп түсіндіреді. Осы көзқарасқа сәйкес «сөйлемнің моделі дыбысталуы жағынан да, нақты мағынасы жағынан да сөйлемнің ауыспалы элементтерін алып тастағанда қалған бөлігі». Сонда сөйлем моделі басқа сөйлемдер қатарымен ұқсастығы арқылы білінеді. Өйткені, әр түрлі сөйлемдер ауыспалы элементтердің сипаты бойынша ұқсас болмай, тұрақты элементтердің сипаты бойынша ұқсас болуы мүмкін. Мұнда бір модельге енетін сөйлемдер реттелген қатар құрайды. Сөйтіп, тілдегі барлық сөйлемдер белгілі бір реттелген қатарға жіктеледі. Ал әрбір қатарда сөйлемнің ұқсас емес ауыспалы элементтері болуы мүмкін.

Сөйлемнің бір моделінің басқа модельдерден айырмашылығы тілдегі сөйлемнің тұрақты элементтерінің құрамына талдау жасау арқылы жүзеге асады. Егер әр түрлі сөйлемдерді бір-бірімен салыстырғанда, тұрақты элементтері сәйкес келсе, олар бір модельге ие болады. «Сөйлемді, оның моделін, түрлерін, варианттары мен инварианттарын сөйлемнің реттелген қатарына алып келетін тұрақты белгілері бойынша зерттеу синтаксистің жеке бір тарауын құрайды» - дейді Т.П.Ломтев [5, 140].

Ал Г.Золотованың еңбегінде модель ұғымы мен сөйлемнің құрылысы бөліп көрсетіледі. Мұнда да сөйлемнің моделіне оның предикативтілік негізі алынады. Ал модель белгілі бір типтік мағынасы бар қатысымдық бірлік болып табылатын өзара шарттас синтаксистік формалардың ең кіші толық тіркесімі ретінде қаралады. Сөйтіп, модель типтік мағынаға ие сөйлемдердің кіші құрылымы түрінде болады [6, 125].

Міне, көріп отырғанымыздай, сөйлемнің моделі туралы орыс ғалымдарының көзқарастары ұқсас болғанымен, бір-бірінен өзіндік айырмашылықтары да бар.

Сөйлемнің тұлғалық және мағыналық жағынан зерттелуі басқаша айтқанда, семантика-синтаксистік ұйымдасуын зерттеу бүгінгі таңда түркі тіл білімінің, соның ішінде қазақ тіл білімінің де алдында тұрған жаңа мақсат болып табылады.

Жай сөйлемдердің жан-жақты зерттелуіне қарамастан, бұған дейін жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық моделін жасау мәселесіне аз көңіл аударылды.

Бұл мәселеде түркологияда ғалымдар тарапынан соңғы он жылдықта ғана көңіл бөліне бастады. Сондықтан, түркі тіл білімінде жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық модельдерін анықтап сипаттауға арналған еңбектер саусақпен санарлық. Бұл салада И.Х. Ахматов, М.Закиев, С.Н. Абдуллаев, А.Т. Тыбыкованың есімдерін ғана атауға болады.

Ал қазақ тіл білімінде жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық модельдерін анықтаудың теориялық мәселелері енді ғана қолға алына бастады. Мысалы, бұл жөнінде бір құрамды сөйлемдердің, құрылымдық типтері туралы Ж.Сәдуақасовтың диссертациясы ғана бар. Ал екі құрамды жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық түрлері модель түрінде айқындалатын мәселе емес. Сондықтан біз қазақ тіліндегі жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық модельдерін айқындау үшін ең алдымен, жай сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық моделі дегеніміз не, әрі ол қандай жай сөйлемдердің құрылымдық және мағыналық бөлшектерінен құралады деген мәселенің басын ашып алуымыз керек.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жалпы, жай сөйлемнің мағыналық құрылысы оның мағыналық бөлшектерінің өзара қатынасымен және ішкі тәуелділігімен сипатталатын белгілі бір тұтастық болып табылады. Сондықтан сөйлемнің мағыналық құрылысының ерекшелігін ашып көрсету үшін оның бөлшектерінің ерекшелігін, оның ұйымдасуын, өзара байланысының сипатын анықтау қажет. Ал ол үшін оның бөлшектері қалай қалыптасқанын білу керек. Сөйлемнің мағыналық құрылысының қалыптасуы оның бөлшектерінің қалыптасуы сияқты күрделі құбылыс. Сонымен қатар сөйлемнің (тұлғалық) мағыналық түрін көрсету үшін синтаксистік құрылысының жалпы мағынасын да ескеру маңызды. Себебі сөйлемнің жалпы мағынасы сөйлемнің жалпыланған информативтік мәнін көрсетеді.

Әдебиеттер:

- 1 Тыбыкова А.Т. Исследования по синтаксису алтайского языка. Простое предложение. Новосибирск, 2014, С. 8
- 2 Қайыров А.Б. Қазіргі қазақ тіліндегі екі құрамды хабарлы сөйлемдердің құрылымдық-мағыналық модельдері. –Алматы, 1999, 172-б
- 3 Шведова Н.Ю. Типология односоставных предложений на основе их парадигм. М., 2013, С.34, С.14, С. 547
- 4 Москальская О.И. К модели описания предложения. В кн. Теория языка. Англистика. Кельтология. М., 1976, с.279
- 5 Ломтев Т.П. Предложения и его грамматические категорий. М., 1972, С. 56
- 6 Золотова Б.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. М., 1982, С. 125
- 7 Ж.Сәдуақасұлы. “Қазақ тіліндегі бір құрамды сөйлемдердің типтік құрылымы”. Алматы, 2012

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІНІҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ҰҚСАСТЫҚТАРЫ МЕН ӨЗГЕШЕЛІКТЕРІ

Ермекбаева Майра Аманбекқызы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 2 курс докторанты,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

maira_08@mail.ru

Түйін. Ұлттық мәдениеттің маңызды және ажырамас бөлігі болып табылатын мақал-мәтелдер кез-келген тілде бар. Ұлттың болмысын танытатын мұндай тілдік бірліктерді жан-жақты зерттеп, жүйелеу өзекті мәселелердің бірі. Мақалада қазақ және түрік тіліндегі мақал-мәтелдердің зерттелуі, олардың ерекшеліктері, халық мәдениетіндегі алатын орны мен атқаратын қызметі сипатталады. Екі тілдегі мақал-мәтелдердің құрылымдық ұқсастықтары мен ерекшеліктеріне мән бере отырып, қазақ-түрік халықтарының мәдениеті мен салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын танытудағы атқаратын қызметі сараланады. Мақал-мәтелдердің қазақ және түрік тілдеріндегі орны мен қолданыс аясына назар аударылып, екі тілдегі мақал-мәтелдердің мағына сәйкестігіне нақты тілдік деректер негізінде талданды. Мақал-мәтелдердің құрылымдық ұқсастықтары мен өзгешеліктері салыстырмалы зерттеу әдісімен зерттеліп, екі халық мәдениеті мен танымындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтар талқыланады, оған әсер етуші факторлар көрсетіледі. Зерттеу нәтижелері қорытындыланып, қазақ және түрік халықтары бір негізден тарағандығы көрсетіледі.

Кілт сөздер: мақал-мәтелдер, паремиялогия, қазақ мақал-мәтелдері, түрік мақал-мәтелдері, салыстырмалы зерттеу

Özet. Milli kültürün önemli ve ayrılmaz bir parçası olan atasözleri her dilde mevcuttur. Milletin mevcudiyetini tanıtmakta olan böyle bir dil birimlerin kapsamlı bir şekilde araştırılması ve sistemleştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Makalede Kazak ve Türk dillerindeki atasözlerinin incelenmesi, özellikleri, halk kültüründeki yeri ve işlevi ele alınmıştır. Her iki dildeki atasözlerinin yapısal benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durularak, Kazak-Türk halklarının kültür, örf ve adetlerin anlatımındaki atasözlerin rolü incelenmiştir. Atasözlerinin Kazakça ve Türkçe dillerindeki yeri ve kullanım kapsamına dikkat edilmiştir, atasözlerinin her iki dildeki anlamlarının uygunluğu belirli dilsel veriler temelinde analiz edilmiştir. Atasözlerinin yapısal benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı araştırma yöntemiyle incelenmiş, iki halkın kültür ve bilişlerindeki benzerlik ve farklılıklar tartışılmış, onu etkileyen faktörler belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçları, Kazak ve Türk halklarının aynı kökenden geldiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: atasözleri, paramiyoloji, Kazak atasözleri, Türk atasözleri, karşılaştırmalı araştırma

КІРІСПЕ.

Мақал-мәтелдер қай халықтың болмасын сан ғасырлар бойы ауыздан-ауызға тарап, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, халықпен бірге жасап келе жатқан байлығы. Мақал-мәтелдер халықтың өмірімен, тұрмыс-тіршілігімен біте қайнасып, рухани, материалдық мәдениетіміздің өзгерістеріне сәйкес дамып отырады. Сол себептен де оларды «халық – өмірінің айнасы» деп атайды. Яғни, мақал-мәтелдерде халықтың жай-күйі, күнделікті өмір сүру салты, дүниетанымы көрініс табады. Ғалым Қ.Жұмалиев «мақал-мәтел – халықтың тек көркем сөз өнері емес, әрі философиясы, әрі ғылымы, әрі тәрбие құралы» деп мақал-мәтелдерінде әр халықтың өзіне тән ерекшеліктері, философиялық ұстанымдары мен моральдық қағидалары жатқанын айтады [1]. Мақал-мәтелдердің

támiyinleýde áhmiyetli xızmet atqaradı».[10,64] Olardıń arasında eliklewish komponentli frazeologizmlerdiń seslik garmoniyası, evfoniyalıq sıpatı da ózine tán ózgeshelikleri menen ajıraladı. Bunday birliklerdi izertlew, olardıń kórkemlik xızmetlerin ashıp beriw, obrazlılıq múmkinshiliklerin tallap kórsetiw til bilimindegi áhmiyetli máselelerdiń birin sheshiwge tiykar boladı.

Ádebiyatlar

- 1.Embergenov U. Házirgi qaraqalpaq tilindegi eliklewish sózler. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1990.
- 2.Eshbaev J. Qaraqalpaq tiliniń qısqaşa frazeologiyalıq sózligi. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1985.
- 3.Karimova R.X., Xabibullina O.A. Zvukopodrajatelnie slova v leksicheskix sistemax nerodstvennix yazıkov (nemeckom i tatarskom).– Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. 2018.4(193).
- 4.Najimov A. Jup sózler Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1979.
- 5.Nurullaeva A.A. Frazeologizmi angliyskogo yazıka so zvukopodrajatelnım komponentom. – «V mire nauchnix otkritiy». 2013. №7 2(43).
- 6.Paxratdinov Q., Bekniyazov Q. Qaraqalpaq tiliniń frazeologizmler sózligi. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 2018.
- 7.Tanirbergenov J.O. Qaraqalpoq tilida fel frazeologizmlarning lingvistik tahlili. Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertaciyasi avtoreferati. Nukus, 2020.
- 8.Házirgi qaraqalpaq tili Morfologiya. Nókis, «Qaraqalpaqstan»,1981.
- 9.Házirgi qaraqalpaq ádebiy tiliniń grammatikası Sóz jasalıw hám morfologiya. Nókis, «Bilim», 1994.
- 10.Yusupova B. Fonostilistika Sh.Seyitovtıń «Xalqabad» romanı tili frazeologiyasınıń fonostilistikalıq analizi. Tashkent, «Yosh avlod matbaa», 2021.

МАЗМҰНЫ İÇİNDEKİLER СОДЕРЖАНИЕ CONTENT

ҚҰТТЫҚТАУЛАР

ОШИБАЕВА А.Е.	Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Ғылым және стратегиялық даму вице-ректоры.....	5
----------------------	--	---

ÖZTÜRK ABDÜLKADİR	Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Филология факультетінің деканы.....	7
--------------------------	--	---

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІС	Баяндамашылар мәліметі.....	9
--------------------------	-----------------------------	---

БАЯНДАМАЛАР

АБДУКАМАЛОВА Э.	Қазақ, татар және чуваш тілдеріндегі сұрау, өздік, жалпылау есімдіктерінің лексика-морфологиялық сипаты.....	15
------------------------	--	----

АБИШОВ Н.У.	Қазақстандық туризм саласындағы білім берудің әдістемелік негіздері.....	22
--------------------	--	----

AGASIYEVA M. S.	Specific characteristics of verbs expressing work and action in khinalig language.....	27
------------------------	--	----

АҒАТАЙ Ө.М.	Қазақ ақын-жыраулары жырлаған ноғайлы батырлық дастандарының қысқаша тарихнамасы.....	29
--------------------	---	----

АДИЕВА П.М.	Жаңа дәуірдегі фольклорлық прозаның зерттелуі.....	37
--------------------	--	----

АЛИЕВА Л.А.	Эпосы, хранящие древние следы истории.....	46
--------------------	--	----

АЛЛАХВЕРДИЕВА Л.Н.	Вопросы исследования и пропаганды наследия НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ.....	52
---------------------------	---	----

АРТЫҚБАЕВ Ж.О.	Қазақ тарихының ариан және тұран кезеңі: қарым-қатынас және ұлы қоныс аударулар.....	58
-----------------------	--	----

ӘЛІПХАН М.	Асыл ақиқатты айтқан АБАЙ.....	70
-------------------	--------------------------------	----

ӘШІРХАНОВА Қ.М. СҮЙІНЖАНОВА Ж.К.	Қазақ емшілігі тарихындағы Қорқыт атаның орны.....	75
---	--	----

БАЙБОСЫН Ә. М.	Моңғол тілінен енген қазақ топонимдері.....	81
-----------------------	---	----

БЕКМАҒАМБЕТОВ Ш.	ЖОО-ДА «Қазақ тілінің тарихи грамматикасы» пәнін генетикалық тіл білімі тұрғысынан оқыту.....	88
-------------------------	---	----

BEKNIYAZOV B. K.	Qoraqalpog‘iston qozoqlari tilidagi somatik frazeologizmlarning konseptual tahlili.....	92
DADABOYEV H., TUXTASINOVA M.	L.Z.Budagovning “Сравнительный словарь турецко-татарских наречий” asaridagi qirg‘izcha belgili so‘zlarning izohi xususida.....	95
DANIYAROVA Z. ZH. ALLAMBERGENOVA G. A.	Linguocultural analysis of zooanthroponyms in karakalpak epics.....	102
ДАУЛЕТОВА А.С. ЖАПБАРОВА Г. А.	Тілдесім мәдениетін оқытудың қалыптары мен сабақтарды ұйымдастырудың әдіс-тәсілдері.....	108
ДОСЫМБЕТОВ Н.А., СЕМІЗТАЕВА А.М.	Қазақтардың тіршілік жүйесіндегі ислам дінінен енген кейбір ұғымдар хақында.....	119
ЕГОРОВ Н. И.	Пракыпчаки: узловые проблемы этнолингвокультурной истории.....	125
SÜER EKER	OĞUZ, KIPÇAK VE ÇAĞATAY TÜRKÇELERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	144
ЕРГУБЕКОВА Ж. С.	Жалпы тіл білімінде жай сөйлемнің құрылымдық-модельдік тұғыдан зерттелуі.....	155
ЕРМЕКБАЕВА М. А.	Қазақ және түрік мақал-мәтелдерінің құрылымдық ұқсастықтары мен өзгешеліктері.....	161
ЕСКЕЕВА М.Қ.	Түркі лексикографиясы және жалпытүркілік тілдік сана.....	170
ЖАПБАРОВ А., ЖАПБАРОВА Г. А., ДӘУЛЕТОВА А. С.	Тілдесім мәдениетін оқытудың жүйесі.....	175
ЖЫЛҚЫБАЙ Г.Қ. САҒИДОЛДА Г.	«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор» тақырыбындағы жобаның мақсат-міндеттері.....	185
КОШЕНОВА Т.И.	Әдебиет сабақтарында тарихи шығармаларды оқытудың ерекшеліктері.....	191
ҚАЖЫБЕК Е.З.	Түркі өркениетінің әлемдік өресі: қыпшақ факторы	198

ҚАЛЫБАЕВА Қ.С.	Қыпшақ тобы тілдеріндегі калька фразеологизмдер.....	206
ҚАСЫМОВА А.А., СЕЙТОВА Ш.Б.	Қазақ және көне түркі топонимдік жүйесінің этникалық бірегейлігі жөнінде.....	211
ҚОЖА М.	Қыпшақ Бердібектің Отырардағы сарайы.....	217
ҚОШАНОВА Н.Д.	Қазақ тіліндегі етістікті тұрақты тіркестердің баяндауыш қызметінде жұмсалып қырлары.....	223
ҚҰДАСОВ С.	Армян антропонимдері жүйесіндегі түрк-қыпшақ патронимдерінің сипаты.....	231
QURBANBAEVA B. R.	Qaraqalpaq tilindegi dialektlik rawishler.....	236
QURBANBAEVA B. R.	Qaraqalpaq tilindegi dialektlik almasıqlardıń mánilik ózgeshelikleri.....	242
ҚҰРМАНБЕКОВА А.	Түркі танымындағы «мемлекет» концептісінің ұлттық-мәдени сипаты (М.Қашқаридің «ДИУАНИ ЛУҒАТ ИТ-ТҮРІК» еңбегі бойынша).....	247
ҚУТТЫМУРАТОВА Ы. А.	Қарақалпақстан қазақлары говорындағы гейпара фонетикалық өзгешеліктердің изертлениу мәселесіне (Қоңырат районының материаллары тийкарында).....	253
КУРМАНОВА А. К.	Қазақ және түрік тілдерін үйрету оқулықтарына салыстырмалы талдау.....	256
КУЗНЕЦОВ А. В., КУЗНЕЦОВА Н.М.	История образования диалектов чувацкого языка.....	265
МАҒЖАН С.	Көз соматизмінің әлеуметтік және мәдени функциялары.....	276
МУРАТБАЕВ А. ТЕМІРҒАЛИ А.	Одағайлардың жастардың сөз қолданысындағы ерекшеліктері.....	283
MUSTAFA ÖNER	Bugünkü kıpçak türkçesi leksikografik birikimi: hedefler ve sorunlar.....	290
МҰХТАРОВА Ф. С.	Қазақ және түрік тілдеріндегі табиғат құбылыстарын бейнелейтін фразеологизмдер.....	296
NOVRUZOVA NURIDA	Türk dillerinde seslenme biçimlerinin sosyo-dilsel özellikleri.....	304

NURIYEVA M.	Rus askeri terimleri arasında “ULAN” türk sözcüğü.....	306
ОСПАНОВА Д.	Түркі тілдеріндегі эмотивті фразеологизмдер (қазіргі қыпшақ тілдері бойынша).....	311
ӨМІРБАЕВ Е.Ж.	Қожа Ахмет Ясауидің «ДИУАНИ ХИКМЕТ» дастанының тілдік ерекшеліктері.....	320
САБЫР М. Б.	Көне қыпшақ тілі мен қазақ тілінің лексика-грамматикалық сабақтастығы.....	326
САДУОВА Ж.Н., РЫСБЕКОВА Л.Қ.	Өмірдің мәні құндылық.....	335
САДУОВ Б.Н., САДУОВА Ж.Н.	Тұлғадағы еңбектің жемісі мен жетістігі мотивацияның нәтижесі.....	343
САРЕКЕНОВА Қ.Қ., ШОҚАҚОВА Т.	Түркі тілдеріне ортақ кейбір сөздердің дыбыстық ерекшеліктері.....	352
СМАҒҰЛОВА Г.Н. АСАНОВА Д.	«ҚАЗАҚ» этнониміне әлемдік көзқарас.....	357
СҮЙІНЖАНОВА Ж.	Сөзжасамның түркі тілдеріндегі зерттелуі.....	362
СЫЗДЫҚОВ С.	ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ТҮРКІЛЕРДІҢ МЕМЛЕКЕТТІ БАСҚАРУ ЖӘНЕ ӘСКЕРІ – ШЕНДЕРІ ТЕРМИНДЕРІНІҢ АТАУЛАРЫ МЕН ҰҒЫМДАРЫ.....	367
РАЕВА А.Ж.	Түркі этимологиясы: зерттелу жайы және болашақ бағыттары.....	374
ТАҢСЫҚБАЙ Ә. Қ.	«БАБЫРНАМА» еңбегіндегі өлшем атаулары.....	379
ТАСТАНБЕКОВ М. М.	Түркістан қаласының тарихы "ҚЫЗЫЛ ТҮРКІСТАН" газетінің беттерінде.....	387
ТОЙКЕНОВ М. Ш.	Түркі руханиятындағы қазақ музыкасының орны.....	393
ТӨЛЕГЕНОВА М.Е	Этнографизм терминінің зерттелуі және оған тән белгілер.....	400
ТҮЙЕБАЕВ М. Қ. ДӘУЛЕТОВА А. С.	Құзыреттілікті тұлға бойына қалыптастыру тәсілдері.....	405

ШАМУРАТОВА А. ЖЫЛҚЫБАЙ Г.Қ.	М.Балақаев пен Т.Сайрамбаевтың ғылыми зерттеулеріндегі қазіргі қазақ тілінің жай сөйлем синтаксисінің теориялық мәселелері.....	411
SHINNAZAROVA S. J.	Türkiy tillerge ortaқ somatikalіq frazeologizmлерdіn salıstırmalı analizi.....	418
ХИСАМИТДИНОВА Ф.Г.	Разработка мифологического словаря кыпчакских языков УРАЛО-ПОВОЛЖЬЯ.....	420
ЭМИНЛИ Б.И.	Лакуны как отражение национально-культурных факторов.....	425
YUSUPOVA B. T.	Qaraqalpaq tilindegi ayırım komponentleriniń mánileri gúńgirtlesken frazeologizmлерdіn fonostilistikalıq ózgeshelikleri.....	431
YUSUPOVA B. T.	Qaraqalpaq tilindegi jup hám tákırar sóz túrında kelgen eliklewish komponentli frazeologizmлерdіn fonostilistikalıq analızı.....	436

«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор»
 «21. yüzyıldaki Türk Dünyasının Entegrasyonunda Kıpçak Rolü»
 «Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор»
 "Integration of the turkic world in the XXI century and the kipchak factor"

«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор»
«21. yüzyıldaki Türk Dünyasının Entegrasyonunda Kırçak Rolü»
«Интеграция тюркского мира в XXI веке и кыпчакский фактор»
"Integration of the turkic world in the XXI century and the kipchak factor"

«XXI ғасырдағы түркі әлемінің интеграциясы және қыпшақтық фактор»

атты
Халықаралық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

(8 қазан 2021 жыл)

Шымкент қаласы «Әлем» баспаханасында көбейтілді
Пішімі 57х82. Шартты баспа табағы – 28,12
Офсеттік қағаз. Офсеттік басылым.
Тапсырыс №2021-11. Таралымы 100 дана.
Шымкент, 2021